

DOI: 10.32347/2786-7269.2024.10.117-129

УДК 72.01:930.85

Лужний С.А.,

stanislavroman.luzhnyikurylych@gmail.com, ORCID: 0009-0000-7003-7579,

Жигалюк С.С.,

serhii.zhyhaliuk@gmail.com, ORCID: 0009-0004-9940-6373,

ЗВО «Університет Короля Данила», м. Івано-Франківськ

НЕМАТЕРІАЛЬНІ ЧИННИКИ В АРХІТЕКТУРІ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ

Досліджується роль нематеріальних чинників у формуванні національної ідентичності українців в умовах сучасних викликів. Аналізується вплив культурних цінностей, історичної пам'яті, соціальних аспектів та звичок на архітектурну спадщину та поведінку людей у просторі. Особлива увага приділяється значенню архітектурних об'єктів, що відображають національні традиції, історичні події та соціальні цінності, у збереженні та передачі національної ідентичності з покоління в покоління.

Розглядаються останні дослідження та публікації, що підкреслюють важливість нематеріальних чинників у формуванні національної ідентичності через архітектуру. Автори, такі як В. Желанова, О. Матвієнко, Т. Бевз, М. Козловець та інші, наголошують на важливості культурних цінностей, історичної пам'яті та соціальних зв'язків для збереження національної ідентичності.

Пропонуються методи використання впливу нематеріальних чинників для збільшення рівня національної свідомості українців, включаючи збереження та реставрацію архітектурних об'єктів, популяризацію культурної спадщини, освітні програми, використання сучасних технологій, громадські ініціативи та міжнародну співпрацю.

Ця стаття сприяє розумінню ролі нематеріальних чинників в архітектурі у формуванні національної ідентичності та пропонує практичні рекомендації для її збереження та зміцнення.

Ключові слова: нематеріальні чинники у архітектурі; національна ідея; національна ідентичність; культурна ідентичність; моральна ідентичність; індивідуальна ідентичність; нематеріальна цінність місця; культурні цінності; історична пам'ять; соціальні аспекти; архітектурна спадщина; національна свідомість; культурна спадщина; українська ідентичність.

Вступ. Актуальність теми дослідження. В умовах російської агресії проти України, столітніх спроб знищення її національної самобутності, питання

збереження та зміцнення національної ідентичності набуває особливої актуальності. Архітектура, як один із елементів культурної спадщини, відіграє одну з ключових ролей у формуванні національної ідеї. Культурні цінності, історична пам'ять, соціальні аспекти та звички як нематеріальні чинники мають значний вплив на формування архітектурної спадщини та впливають на поведінку людей та їх національну самосвідомість. Їх прояви у архітектурі, такі як: символіка, естетика, духовні та моральні цінності, відіграють важливу роль у формуванні національної ідентичності. Вони сприяють створенню унікального образу нації, який вирізняє її серед інших. Архітектурні об'єкти, що відображають національні особливості, стають символами національної гордості та єдності і сприяють збереженню та передачі національної ідентичності з покоління в покоління. В умовах глобалізації та культурної стандартизації, збереження національної ідеї стає важливим завданням для кожної держави.

Таким чином, дослідження впливу нематеріальних чинників в архітектурі на національну ідентичність є важливим завданням, яке сприятиме збереженню та зміцненню національної ідентичності України в умовах сучасних проблем.

Вчені підкреслюють важливість нематеріальних чинників у формуванні національної ідентичності через архітектуру. Культурні цінності, історична пам'ять та соціальні зв'язки відіграють ключову роль у збереженні та розвитку національної ідентичності. Дослідження також акцентують увагу на впливі глобалізації та необхідності збереження традиційних цінностей для підтримки національних ідей. Важливість моральної ідентичності та її вплив на національну безпеку є ключовими аспектами в сучасних дослідженнях.

Національно-культурна ідентичність визначається як складна структура, що включає аксіологічний компонент, який базується на національній ідеї, та когнітивний компонент, що відбивається у знаннях про національну культуру та історію, що є важливим для формування особистості та її самосвідомості [1].

Т. Бевз підкреслює, що українська ідентичність є визначальним підґрунтям для становлення демократичних основ суспільства та національної держави. Також в умовах глобальних викликів питання утвердження української національної ідеї стає ще більш актуальним у контексті нацбезпеки, в основі формування якої є: національна ідентичність, моральні цінності та принципи, що допомагають протистояти деструктивній пропаганді та сприяє консолідації української нації [2].

Дослідження науковців у сфері національної ідентичності українців розглядають її ще й у посттоталітарному дискурсі, підкреслюючи важливість національного самовизначення та формування національної ідентичності, що є синтетичним феноменом, який інтегрує різні аспекти соціо-лінгво-

етнокультурної ідентичності людей у контексті їхньої належності до певної історичної спільноти. У свою чергу історичні спільноти формуються під впливом історичних, геополітичних та соціально-політичних чинників, які визначають регіональні особливості та відмінності національної ідентичності. Таким чином можна зробити висновок, що національна ідентичність включає в себе індивідуальне та колективне відчуття належності до певної національної спільноти, ототожнення з її символами, цінностями, культурою, історією, міфами, традиціями тощо [3, 4].

Також українська ідентичність аналізується вітчизняними науковцями у історико-культурних ретроспективах та сучасних перспективах: зазначається, що вона включає в себе етнокультурні, етнополітичні, релігійно-династичні, ранньомодерні та класичні моделі ідентичності, а також є гібридною, поєднуючи елементи етнічної та політичної самототожності [5].

С. Толочко аналізує громадянську ідентичність особистості, підкреслюючи її актуальність у сучасній Україні. Авторка зазначає, що громадянська ідентичність пов'язана з відчуттям приналежності до певної держави, наявністю громадянства, високим рівнем довіри до органів влади, співгромадян, повагою, гордістю за власну державу та патріотизмом, теж наголошує на важливості демократичних процесів та освітніх і соціальних інститутів для формування активної громадянської позиції та громадянської ідентичності [6].

Культурна пам'ять розглядається П. Вербицькою як чинник конструювання ідентичності в умовах трансформації українського суспільства, який має потужні ресурси для формування, збереження, передачі та розвитку культурних норм, цінностей, знань та значень, що є важливим для інтеграції та соціальної консолідації [7].

Іноземні науковці, зокрема: Х. Ху, М. Лі, Н. К. Кван, Х. Zhang, Д. Н. Беарсе, А. McLeer та К. Stallman досліджують моральну ідентичність з точки зору соціально-когнітивної перспективи [8] та вплив глобалізації на соціальні ідентичності на індивідуальному рівні [9]. Вони визначають моральну ідентичність як важливий самоконцепт, який мотивує моральні дії в організаційних контекстах, зазначають, що вона формується під впливом демографічних процесів, особистісних рис та організаційних контекстів, таких як стиль лідерства та етичний клімат [8]. Також стверджують, що глобалізація призводить до формування більш транснаціональних і менш національних ідентичностей у людей, особливо серед елітних груп суспільства, що може призвести до збільшення розриву між елітами та масами та сприяє формуванню нових соціальних ідентичностей, які базуються на спільних інтересах та цінностях, а не на національній приналежності [9].

У науковому просторі також активно досліджується питання нематеріального у архітектурі: важливість збереження нематеріальної культурної спадщини в Україні, зважаючи на те, що глобалізація, соціальні перетворення та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створюють загрозу для традиційної культури України [10]; важливість збереження та розвитку об'єктів архітектурно-міського будівництва культурної спадщини України та нематеріальних чинників у збереженні історичної спадщини, такі як: культурні цінності, історична пам'ять та соціальні аспекти, відіграють ключову роль у процесі реставрації та реконструкції архітектурних об'єктів [11, 12]; взаємозв'язок між матеріальними та нематеріальними аспектами архітектурної спадщини у віртуальних реальностях і їх здатність бути ефективним засобом для збереження та передачі цих аспектів, забезпечуючи автентичність та значущість цих об'єктів у цифровому середовищі, зокрема впровадження рекомендацій HUL (Historic Urban Landscape) [13, 14]; нематеріальні контексти в концепції «розумного» міста [15]; нематеріальні аспекти в урбаністиці та у плануванні розвитку міського простору для забезпечення стійкості та автентичності міського середовища та важливість морально-етичних, релігійно-ментальних, естетично-ландшафтних та історико-культурних чинників [16-18]; концепцію «місця як бренду», підкреслюючи важливість нематеріальних активів, пов'язаних з конкретними географічними місцями [19].

Ключова ідея статті – в умовах глобалізації та гомогенізації і російсько-української війни, що несуть загрозу існування української національної ідентичності, як ніколи важливо доносити до суспільства значущість української мови, історії та культури, що є трьома основами для ідеї українського націоналізму, виключно завдяки якому можна побудувати націоналістичне суспільство та державу, що займатиме високе місце на міжнародній арені. Варто розглянути архітектуру у концепті нематеріального, як одну з складових культури українського народу, а саме нематеріальні чинники, що відображаються у матеріальному – будівлях та спорудах та впливають на розвиток національної ідентичності.

З урахуванням висловлених вихідних положень і гіпотез сформована мета, завдання і структура статті.

Метою статті є розкрити сутність впливу нематеріального у архітектурі на національну ідентичність; підвищити рівень зацікавленості населення у сфері націєтворчих процесів. Відповідно до мети вирішуються *завдання*: 1) описати закономірності впливу нематеріального на свідомість людини; 2) окреслити межі впливу нематеріальних чинників у архітектурі на національну ідентичність; 3) визначити методів використання нематеріальних чинників у архітектурі для збільшення національної свідомості українців.

Виклад матеріалу. I. Категоріально-понятійний апарат. Виходячи з аналізу останніх досліджень і публікацій буде доцільно сформувані визначення наступних понять: національна ідентичність, культурна ідентичність, моральна ідентичність, індивідуальна ідентичність, нематеріальні чинники в архітектурі, нематеріальна цінність місця.

Національна ідентичність – це відчуття належності до певного національного суспільства чи спільноти, що включає ототожнення з її символами, цінностями, культурою та історією. Вона формується через процеси національного самовизначення та є важливим чинником для збереження національної пам'яті та культурної спадщини.

Культурна ідентичність – це відчуття належності до певної культури, що включає знання про національну культуру та історію, а також аксіологічний компонент, який базується на національній ідеї. Вона сприяє формуванню особистості та її самосвідомості.

Моральна ідентичність – це важливий самоконцепт, який мотивує моральні дії та впливає на національну безпеку. Моральні цінності та принципи є основою для формування національної ідентичності, яка допомагає протистояти деструктивній пропаганді та сприяє консолідації нації.

Індивідуальна ідентичність – це відчуття належності до певної національної спільноти, що формується через процеси національного самовизначення. Вона є складовою частиною громадянської ідентичності та формується через освітні та соціальні інститути.

Нематеріальні чинники в архітектурі – це культурні цінності, історична пам'ять, соціальні аспекти та звички, що відіграють ключову роль у формуванні архітектурної спадщини та впливають на поведінку людей у просторі, їх комфорт тощо.

Нематеріальна цінність місця – це культурні традиції, соціальні зв'язки та історична пам'ять, які є важливими для збереження національної ідентичності, культурної спадщини тощо.

Виклад матеріалу. II. Вплив нематеріального на ментальність людини. Косьмій М.М. визначає декілька різновидів нематеріальних чинників: ментально-етичні, історико-культурні, релігійно-духовні, політико-адміністративні (нормативні), естетико-ландшафтні [18]. Всі ці чинники взаємопов'язані і впливають на свідомість людини та формування архітектури різними способами. Історико-культурні чинники яскраво відображаються у трансформації старих міст-фортець у сучасні міста, для яких фортеця стає частиною «старого міста», що не завжди залишається географічним центром міста. Географічні центри міст під впливом ментально-етичних чинників кочують у сторону зручних транспортних розв'язок – «вен міста», великого

скупчення людей, як от ресторани, готелі, офісні центри, ринки тощо. Тут же часто організуються політико-адміністративні будівлі (міські державні адміністрації, банки, ЦНАП тощо) та споруди, що мають релігійно-духовне значення (церкви, синагоги, мечеті тощо). При цьому неподалік міських центрів часто можна спостерігати парки, що утворилися під впливом естетико-ландшафтних (парк ім. Т. Шевченка, м. Івано-Франківськ) та історико-культурних чинників (Парк воїнів-визволителів, м. Івано-Франківськ). Віддалік зазвичай знаходяться так звані «спальні райони» – житлові області міста, де більшість мешканців переважно живуть, а не працюють. Під впливом ментально-етичних чинників у таких районах, як правило є заклади освіти, до яких зручно відводити дітей по дорозі на роботу і забирати їх по дорозі з роботи; спортзали, в які хочеться ходити лиш тому, що вони поруч; магазини, в які можна вибігти за банальною сіллю, коли вона закінчилась дома та інші зручності, що потрібні населенню у пішому доступі. Найдалі від центру міста знаходяться промислові райони (якщо вони є), це зумовлено нормативними (є державне регулювання розміщення таких районів) та естетико-ландшафтними чинниками (нікому не хочеться з вікна спостерігати заводи).

Як бачимо ментально-етичні, історико-культурні, релігійно-духовні, політико-адміністративні (нормативні), естетико-ландшафтні чинники сукупно формують архітектуру, а саме на об'ємно-просторове планування міст. Але чи впливає архітектура на нематеріальне? Безумовно так: архітектура має колосальний вплив на нематеріальні аспекти життя, що створюють нові зв'язки між фізичним простором і людськими почуттями та досвідом. Архітектори часто інтерпретують культурні та історичні контексти, переосмислюючи їх в сучасних будівлях; створюють простори, які мають глибоке символічне значення (меморіали, площі тощо); використання світла, текстур, кольорів та форм найрізноманітнішим чином впливає на емоції людей та створює відчуття спільності та соціальної єдності; переосмислюються просторові взаємодії, що особливо помітно у прагненнях сучасної архітектури змінити традиційні поняття про використання простору, створюючи гнучкі та адаптивні простори, які можуть підлаштовуватися під різні потреби та сценарії життя.

Нематеріальне здійснює психологічний вплив через дизайн будівель, колористичні та ландшафтні рішення, що може як нагнітати, так і підносити; створює емоційні зв'язки, як от ностальгію, радість, спокій, гнів тощо (батьківський дім, рідна школа, місце першого поцілунку, історично важливе місце) чи соціальні взаємодії (публічні простори, громадські будівлі). Психологічний вплив, емоційні зв'язки та соціальні взаємодії формують у людини індивідуальну ідентичність. Багато індивідуальних ідентичностей об'єднуються, в свою чергу створюють моральну ідентичність, що може бути

різною для різних міст та, навіть, їх районів. В подальшому моральна ідентичність переростає у культурну, що притаманна великим географічним регіонам. Вона характеризується наявністю власних традицій та звичаїв ритуалів, обрядових традицій, фольклору, цінностей та норм, власної кухні, окремих архітектурних стилів тощо. Таким чином можна зробити висновок, що нематеріальне, переосмислене архітектурою, в свою чергу, формує ментальність людей, яка формує нове нематеріальне.

Вищеописані взаємозв'язки відображено у схемі 1, яку назвем Колесом Сансари нематеріального у архітектурі.

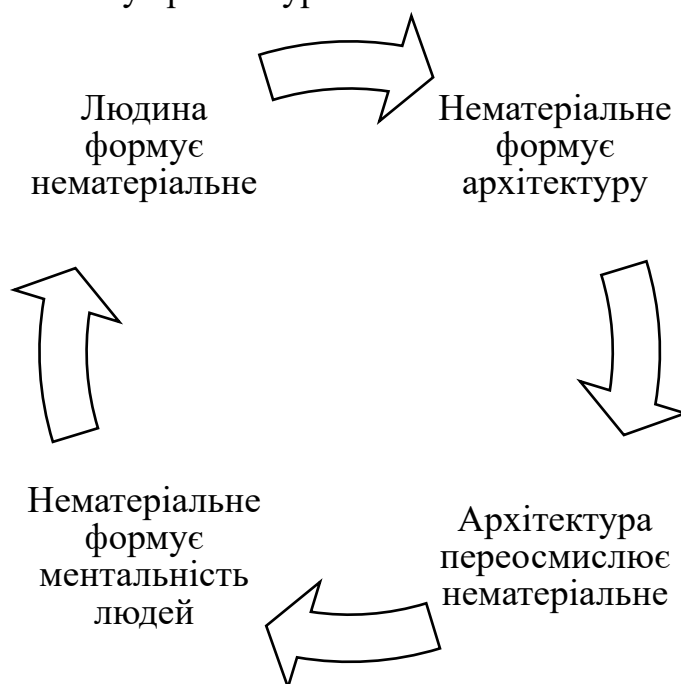

Схема 1. Колесо Сансари нематеріального у архітектурі.

Виклад матеріалу. III. Вплив нематеріального у архітектурі на національну ідентичність. Культура та історія, зокрема і архітектура у їх складі, у поєднанні з мовою в подальшому утворюють таку потужну соціальну одиницю як нація, після чого є сенс говорити про національну ідентичність. Архітектура не лише відображає матеріальну культуру народу, а й впливає на нематеріальні аспекти життя, формуючи колективну свідомість та емоційний зв'язок з певною географічною територією.

Значущі історичні споруди, пам'ятники та міські будівлі можуть втілювати у собі спогади про історичні події, символізувати національні досягнення та труднощі на їх шляху, підтримувати відчуття гордості за свою країну. Така архітектура стає символом національної ідентичності, допомагаючи зберігати культурну спадщину та передавати її майбутнім поколінням.

Наприклад, Софія Київська чи Києво-Печерська Лавра мають цінність не лише як архітектурні об'єкти, а й глибоке історичне та культурне значення для українців. Вони формують відчуття належності до певної спільноти, об'єднуючи людей спільними спогадами та цінностями.

Виклад матеріалу. IV. Методи використання архітектури як інструмента розвитку національної ідентичності. Методи використання впливу нематеріальних чинників у архітектурі для збільшення національної свідомості українців включають:

- Збереження та реставрація архітектурних об'єктів: важливо зберігати та реставрувати архітектурні об'єкти, що мають культурну та історичну цінність. Це сприятиме збереженню національної ідентичності та передачі її з покоління в покоління.

- Популяризація культурної спадщини: організація виставок, екскурсій та інших заходів, спрямованих на популяризацію культурної спадщини, сприятиме підвищенню національної свідомості та гордості за свою країну.

- Освітні програми: включення в освітні програми курсів з історії архітектури та культурної спадщини сприятиме формуванню національної свідомості у молодого покоління. Це допоможе їм зрозуміти важливість збереження культурної спадщини та її вплив на національну ідентичність.

- Використання сучасних технологій: використання віртуальних реальностей та інших сучасних технологій для інтерпретації архітектурної спадщини сприятиме підвищенню інтересу до культурної спадщини та її збереження.

- Громадські ініціативи: підтримка громадських ініціатив, спрямованих на збереження та популяризацію культурної спадщини, сприятиме підвищенню національної свідомості та консолідації нації.

- Міжнародна співпраця: співпраця з міжнародними організаціями та участь у міжнародних проектах, спрямованих на збереження культурної спадщини, сприятиме підвищенню національної свідомості та популяризації української культури на міжнародному рівні.

Висновки

Межі впливу нематеріальних чинників у архітектурі на національну ідентичність можна визначити через кілька ключових аспектів:

- Культурні цінності: архітектурні об'єкти, що відображають національні традиції, звичаї та вірування, стають символами національної гордості та єдності. Вони сприяють збереженню культурної спадщини та передачі її з покоління в покоління.

– Історична пам'ять: архітектурні об'єкти, що відображають історичні події, сприяють збереженню національної ідентичності та формуванню національної гордості. Пам'ятники та меморіали нагадують про важливі події минулого та героїчні вчинки, що сприяють консолідації нації.

– Соціальні аспекти та звички: архітектурні об'єкти, що відображають соціальні норми та поведінкові моделі, сприяють створенню відчуття спільності та єдності. Вони впливають на поведінку людей у просторі та їх комфорт, створюючи відчуття належності до певної національної спільноти.

– Естетика та символіка: архітектурні об'єкти, що відображають національні особливості, створюють унікальний образ нації та сприяють формуванню позитивного образу нації та її культурної спадщини.

Таким чином, нематеріальні чинники в архітектурі мають значний вплив на формування національної ідентичності та можуть бути використані для збільшення національної свідомості українців.

Список використаних джерел

1. Желанова, В., та Матвієнко, О. (2022). Національно-культурна ідентичність особистості: сутність та структура. *Інноваційна педагогіка*, 49(1), 17-20. ISSN 2663-6093. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.3>
2. Бевз, Т. (2020). Українська ідентичність і національна безпека у викликах сьогодення. *Українознавство*, 77(4), 143-158. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.4\(77\).2020.217504](https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(77).2020.217504)
3. Козловець, М. (2020). Національна ідентичність українців: посттоталітарний дискурс. У.Т. Єщенко (Ред.), *Збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті»* (с. 234-238). Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького. ISBN 978-617-7196-23-4. URI <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32316>
4. Макаренко, Н. (2013). Національна ідентичність: історико-політичні чинники формування (до 1914 р.). *Наукові записки*, 2(64), 304-324. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України.
5. Кислюк, К. (2018). Українська ідентичність: історико-культурні ретроспективи та сучасні перспективи. *Філософська думка*, (3), 48-65. ISSN 2522-9346.
6. Толочко, С. (2023). Громадянська ідентичність особистості: актуальність формування та виявлення в сучасній Україні. *Advanced Linguistics*, (11), 181-191. ISSN 2663-6646. <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.11.277433>

7. Вербицька, П. (2018). Культурна пам'ять як чинник конструювання ідентичності в умовах трансформації українського суспільства. *Історико-культурні студії*, 5(1), 15-22. <https://doi.org/10.23939/hcs2018.05.015>
8. Xu, X., Li, M., Kwan, H.K., & Zhang, X. (2023). The antecedents of moral identity: A meta-analytic review. *Asia Pacific Journal of Management*. <https://doi.org/10.1007/s10490-023-09891-8>
9. Bearce, D.H., McLeer, A., & Stallman, K. (2023). Globalization and social identities at the individual level: Populism from shifting at the top? *Global Studies Quarterly*, 3(3). <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksad038>
10. Герус, Л. (2020). Збереження нематеріальної культурної спадщини: український досвід. *Народознавчі зошити*, 1(151), 3-14. <https://doi.org/10.15407/nz2020.01.003>
11. Лещенко, Н. (2021). Методи комплексного процесу реставраційно-реконструктивних трансформацій. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, (61), 80–93. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.61.80-93>
12. Баланюк, Я. (2022). Досягнення та проблеми наукового дослідження, збереження та розвитку об'єктів архітектурно-міського будівництва культурної спадщини України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Архітектура», 4(1), 10-20. ISSN 2523-4757. <https://doi.org/10.23939/sa2022.01.010>
13. Rushton, H., Rogers, J., Silcock, D., & Schnabel, M.A. (2018). The tangible and intangible: Interpreting modern architectural heritage in virtual realities. In *Tangible-Intangible Heritage(s) – design, social and cultural critiques on the past, present and the future* (Vol. 1, pp. 130-140). UEL, London.
14. Deacon, H. J. (2018). Conceptualising intangible heritage in urban environments: Challenges for implementing the HUL recommendation. *Built Heritage*, (2), 72–81. <https://doi.org/10.1186/BF03545685>
15. Габрель, М., Косьмій, М., & Габрель, М. (2024). Нематеріальні контексти в концепції «розумного» міста. *Містобудування та територіальне планування*, (86), 243–260. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2024.86.243-260>
16. Musiaka, Łukasz, Habrel, M., Habrel, M., & Kosmiy, M. (2021). Non-material considerations and uniqueness in the planning of the development of urban space: Example of Lviv. *European Spatial Research and Policy*, 28(1), 307–333. <https://doi.org/10.18778/1231-1952.28.1.16>
17. Косьмій, М. (2021). Нематеріальне в урбаністиці XXI століття. *Містобудування та територіальне планування*, (78), 276–289. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.78.276-289>

18. Косьмій, М. (2020). Нематеріальні чинники в просторовій організації та розвитку міст. Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування, (56), 218-233. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.56.218-233>

19. Castaldi, C., & Mendonça, S. (2024). Places as brands: charting the value of place-based intangibles. *Regional Studies*, 1–11. <https://doi.org/10.1080/00343404.2024.2355280>

Luzhnyi Stanislav, Zhyhaliuk Serhii,
University of King Danylo, Ivano-Frankivsk

NON-MATERIAL FACTORS IN ARCHITECTURE AS A FACTOR INFLUENCING NATIONAL IDENTITY

The article explores the role of non-material factors in shaping the national identity of Ukraine in the face of contemporary challenges. It analyzes the impact of cultural values, historical memory, social aspects, and habits on architectural heritage and people's behavior in space. Special attention is given to the significance of architectural objects that reflect national traditions, historical events, and social values in preserving and transmitting national identity from generation to generation.

The latest research and publications emphasizing the importance of non-material factors in shaping national identity through architecture are reviewed. Authors such as V. Zhelanova, O. Matvienko, T. Bevz, M. Kozlovets, and others highlight the importance of cultural values, historical memory, and social connections in preserving national identity.

Methods for utilizing the influence of non-material factors to increase the national consciousness of Ukrainians are proposed, including the preservation and restoration of architectural objects, the promotion of cultural heritage, educational programs, the use of modern technologies, public initiatives, and international cooperation.

This article contributes to understanding the role of non-material factors in architecture in shaping national identity and offers practical recommendations for preserving and strengthening the national identity of Ukraine.

Keywords: non-material factors in architecture; national identity; cultural identity; moral identity; individual identity; non-material value of place; cultural values; historical memory; social aspects; architectural heritage; national consciousness; cultural heritage; Ukrainian identity.

REFERENCES

1. Zhelanova, V., ta Matviienko, O. (2022). Natsionalno-kulturna identychnist osobystosti: sutnist ta struktura. *Innovatsiina pedahohika*, 49(1), 17-20. ISSN 2663-6093. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.3>. {in Ukrainian}
2. Bevz, T. (2020). Ukrainska identychnist i natsionalna bezpeka u vyklykakh sohodennia. *Ukrainoznavstvo*, 77(4), 143-158. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.4\(77\).2020.217504](https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(77).2020.217504). {in Ukrainian}.
3. Kozlovets, M. (2020). Natsionalna identychnist ukrainsiv: posttotalitarnyi dyskurs. U.T. Yeshchenko (Red.), *Zbirnyk naukovykh prats za materialamy vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu «Totalitaryzm yak systema znyshchennia natsionalnoi pamiaty»* (s. 234-238). Lvivskiy natsionalnyi medychnyi universytet imeni Danyla Halytskoho. ISBN 978-617-7196-23-4. URI <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32316>. {in Ukrainian}.
4. Makarenko, N. (2013). Natsionalna identychnist: istoryko-politychni chynnyky formuvannia (do 1914 r.). *Naukovi zapysky*, 2(64), 304-324. Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F.Kurasa NAN Ukrainy. {in Ukrainian}.
5. Kysliuk, K. (2018). Ukrainska identychnist: istoryko-kulturni retrospektyvy ta suchasni perspektyvy. *Filosofska dumka*, (3), 48-65. ISSN 2522-9346. {in Ukrainian}.
6. Tolochko, S. (2023). Hromadianska identychnist osobystosti: aktualnist formuvannia ta vyjavlennia v suchasni Ukraini. *Advanced Linguistics*, (11), 181-191. ISSN 2663-6646. <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.11.277433>. {in Ukrainian}.
7. Verbytska, P. (2018). Kulturna pamiat yak chynnyk konstruiuvannia identychnosti v umovakh transformatsii ukrainskoho suspilstva. *Istoryko-kulturni studii*, 5(1), 15-22. <https://doi.org/10.23939/hcs2018.05.015>. {in Ukrainian}.
8. Xu, X., Li, M., Kwan, H. K., & Zhang, X. (2023). The antecedents of moral identity: A meta-analytic review. *Asia Pacific Journal of Management*. <https://doi.org/10.1007/s10490-023-09891-8>. {in English}.
9. Bearce, D. H., McLeer, A., & Stallman, K. (2023). Globalization and social identities at the individual level: Populism from shifting at the top? *Global Studies Quarterly*, 3(3). <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksad038>. {in English}.
10. Herus, L. (2020). Zberezhennia nematerialnoi kulturnoi spadshchyny: ukrainskyi dosvid. *Narodoznavchi zoshyty*, 1(151), 3-14. <https://doi.org/10.15407/nz2020.01.003>. {in Ukrainian}.
11. Leshchenko, N. (2021). Metody kompleksnoho protsesu restavratsiino-rekonstruktyvnykh transformatsii. *Suchasni problemy Arkhitektury ta*

Mistobuduvannia, (61), 80–93. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.61.80-93>. {in Ukrainian}.

12. Balaniuk, Ya. (2022). Dosiahnennia ta problemy naukovoho doslidzhennia, zberezhennia ta rozvytku ob'ektiv arkhitekturno-miskoho budivnytstva kulturnoi spadshchyny Ukrainy. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. Serii: «Arkhitektura», 4(1), 10-20. ISSN 2523-4757. <https://doi.org/10.23939/sa2022.01.010>. {in Ukrainian}.

13. Rushton, H., Rogers, J., Silcock, D., & Schnabel, M. A. (2018). The tangible and intangible: Interpreting modern architectural heritage in virtual realities. In *Tangible-Intangible Heritage(s) – design, social and cultural critiques on the past, present and the future* (Vol. 1, pp. 130-140). UEL, London. {in English}.

14. Deacon, H.J. (2018). Conceptualising intangible heritage in urban environments: Challenges for implementing the HUL recommendation. *Built Heritage*, (2), 72–81. <https://doi.org/10.1186/BF03545685>. {in English}.

15. Habrel, M., Kosmii, M., & Habrel, M. (2024). Nematerialni konteksty v kontseptsii «rozumnoho» mista. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia*, (86), 243–260. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2024.86.243-260>. {in Ukrainian}.

16. Musiaka, Łukasz, Habrel, M., Habrel, M., & Kosmii, M. (2021). Non-material considerations and uniqueness in the planning of the development of urban space: Example of Lviv. *European Spatial Research and Policy*, 28(1), 307–333. <https://doi.org/10.18778/1231-1952.28.1.16>. {in English}.

17. Kosmii, M. (2021). Nematerialne v urbanistytsi KhKhI stolittia. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia*, (78), 276–289. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.78.276-289>. {in Ukrainian}.

18. Kosmii, M. (2020). Nematerialni chynnyky v prostоровii orhanizatsii ta rozvytku mist. *Suchasni problemy Arkhitektury ta Mistobuduvannia*, (56), 218-233. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.56.218-233>. {in Ukrainian}.

19. Castaldi, C., & Mendonça, S. (2024). Places as brands: charting the value of place-based intangibles. *Regional Studies*, 1–11. <https://doi.org/10.1080/00343404.2024.2355280>. {in English}.